

TLM_Lausunto_KEMINMAA_Sarvenmaan datakeskus_YVA-ohjelma_14092026

Päätöksentekijä Tornionlaakson museon johtaja Kallio-Seppä Titta
/ museon johtajan sijainen Ylimartimo Teija

Valmistelija arkeologi Puolakka Hanna

Viite: LVV-U/84272/2026

KEMINMAA, SARVENMAAN DATAKESKUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTIOHJELMA

Lupa- ja valvontavirasto on pyytänyt Tornionlaakson museon lausuntoa Sarvenmaan datakeskuksen ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta. Lausuntopyynnön liitteenä museolle on toimitettu linkki ympäristöhallinnon verkkosivustolle, josta Ympäristövaikutusten arviointiohjelma (3.7.2026), arvio Sarvenmaan datakeskuksen Natura-arvion tarpeellisuuden selvittämisestä, arvioinnissa käytettävät kriteerit sekä kuulutus YVA-ohjelmasta ovat saatavilla. Alueellisena vastuumuseona Tornionlaakson museo arvioi hanketta rakennetun kulttuuriympäristön, maiseman ja arkeologisen kulttuuriperinnön osalta.

Hanke ja hankevaihtoehdot

Suunnittelualue sijaitsee Keminmaan kunnan länsiosassa Sarvenmaan alueella. Keminmaan keskustaajama on hankealueesta noin 11 kilometriä etelään ja Tornion kaupungin raja noin 700 metriä länteen. Keminmaan sähköasema sijaitsee suunnittelualueen lounaispuolella ja Viitajärven sähköasema länsipuolella Tornion kaupungin puolella. Hankealueen ja kunnan rajan välissä on useita voimajohtoja. Hanke suunnitellaan liitettäväksi valtakunnan verkkoon uudella 400 kV voimajohdolla, jonka liittymispiste on Viitajärven sähköasemalla. Datakeskusalue sijoittuu kiinteistölle 241-407-3-30 ja on pinta-alaltaan 110 hehtaaria.

YVA-ohjelmassa tutkitaan yhtä hankevaihtoehtoa datakeskushankkeen toteuttamiselle: VE1, jossa hankealueelle toteutetaan 110 ha pinta-alalle yksitoista (11) datakeskusrakennusta, joista jokaisella on omat varavoimageneraattorit polttoainesäiliöineen. Datakeskusalueen huipputehon tarve on noin 1000 megawattia. Lisäksi arvioidaan vaihtoehto (VE0), jossa hanketta ei toteuteta.

Hankkeessa vertaillaan kahta sähkönsiirtovaihtoehtoa, joilla tuodaan datakeskukselle sähköä. Vaihtoehdossa SVE1 hankkeessa rakennetaan Viitajärven sähköasemalta tuotantoalueelle noin 1,9 kilometriä pitkä 400 kilovoltin voimajohto, joka sijoittuu nykyisten 400 kilovoltin voimajohtojen rinnalle samaan maastokäytävään. Sähkönsiirto rakennetaan osin ilmajohtona ja osin maakaapelina. Vaihtoehdossa SVE2 Hankkeessa rakennetaan Viitajärven sähköasemalta tuotantoalueelle noin 2 kilometriä pitkä 400 kilovoltin voimajohto,

Tornionlaakson museon johtaja14.9.2026§ 123/2026

joka sijoittuu osittain nykyisten 400 kilovoltin voimajohtojen rinnalle samaan maastokäytävään. Sähkönsiirto rakennetaan kokonaan maakaapelina. Hankealueen sisäinen sähkönsiirto toteutetaan maakaapelina molemmissa vaihtoehtoissa.

Sarvenmaan datakeskushanke sisältää enintään 11 datakeskusrakennusta, arviolta noin 400 varavoimageraattoria, lämmöntalteenottolaitoksen, hulevesien viivytysrakenteet, datakeskusalueen sisäisen ja ulkoisen sähkönsiirron, datakeskusalueen sisäisen ja ulkoisen tiestön, datakeskusalueen sisäiset pysäköintialueet sekä toimisto- ja huoltorakennukset. Alueelle laaditaan datakeskushankkeen mahdollistava asemakaava.

Rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema

Arvioinnin kohteena olevaan hankkeeseen liittyvä suunnittelutilanne ja kulttuuriympäristö on pääosin tunnistettu arviointiohjelmassa. Suunnittelualue sijoittuu Länsi-Lapin maakuntakaavan (2015) alueelle. Alueella ei ole tarkempaa kaavaa. Maakuntakaavassa suunnittelualue sijoittuu *Maa- ja metsätalousvaltaiselle alueelle* (M). Suunnittelualueen läpi on osoitettu *Joukkoliikenteen kehittämiskäytävä* (jl) ja lähialueelle *nykyisiä ja uusia voimajohtoja* (z), *ulkoilureitti* ja *Muinaismuistokohde* (SM). Tornion kaupungin alueella, jonne sähkönsiirtoreittivaihtoehdot ulottuvat, suunnittelualue on osoitettu *Maa- ja metsätalousvaltaiseksi alueeksi* (M) ja *Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeäksi alueeksi* (luo).

Arviointiohjelmassa hankealueen ja sen vaikutusalueella olevaa maisemaa ja rakennettua kulttuuriympäristöä on kuvattu kohdassa ”5.2 Maisema ja rakennettu kulttuuriympäristö”. Suunnittelualueella lähin *valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö* (RKY2009), **Kemijoen jokivarsiasutus ja kirkkomaisemat, Koroiskylä** sijaitsee noin neljän kilometrin päässä suunnittelualueen kaakkoispuolella ja maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö **Kemijokivarren vanha asutus** sijaitsee reilut kolme kilometriä kaakkoon. Molemmat on osoitettu maakuntakaavassa *Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeäksi alueeksi* (ma 8145 ja ma 8128), jonka kaavamääräyksen mukaan *Alueen suunnittelussa on turvattava merkittävien kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen säilyminen*. Valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita ei sijaitse hankealueen lähistöllä.

Lähimmät yleiskaavassa osoitetut paikallisesti merkittävät rakennetun kulttuuriympäristöt (sk/p) sijaitsevat Tornion kaupungin puolella noin 3,3 kilometrin päässä lännessä (**Kalkkimaa**) ja noin 4,4 kilometriä etelässä (**Ruottalan kylä**). Suunnittelualueella ei tiettävästi sijaitse rakennuskantaa, eikä Kemian kunnan alueelta suunnittelualueen ympäristöstä ole inventoitu kohteita esimerkiksi Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi -hankkeessa Kemijokivartta lukuun ottamatta. Koska suunnittelualueella ja sen vaikutusalueella Kemian puolella ei ole maakuntakaavaa tarkempaa kaavaa, kyseisiä kohteita ei ole vielä arvioitu.

Suunnittelualue on historiallisen ilmakeu-aineiston perusteella maankäyttöhistorialtaan maa- ja metsätalousmaata. Alueen itäosassa on sijainnut maatilan talouskeskus sekä peltomaata. Pihapiiri on purettu 1970-80-lukujen aikana, minkä jälkeen myös peltoalue on lähtenyt kasvamaan umpeen ja

Tornionlaakson museon johtaja

14.9.2026

§ 123/2026

alueella oleva muu rakennuskanta on myös purettu. Välittömästi suunnittelualueen itäpuolella, Kaakamajoen varrella oleva peltoalue on ollut aktiivisessa viljelykäytössä viimeistään 1900-luvun puolivälistä. Suunnittelualueen länsipuolella kulkeva polku/tieura (nykyinen ulkoilureitti) on ollut olemassa viimeistään 1900-luvun puolivälissä. Lähimmät rakennetun ympäristön kohteet sijaitsevat idässä noin puolen kilometrin päässä hankealueesta Kaakamajoen varrella. Tällä hetkellä suunnittelualueen ja kyseisen loma-asutuksen välillä on metsää. Kohteiden rakentamisajankohta ei ole museolla tiedossa.

Arkeologinen kulttuuriperintö

Arviointiohjelmassa hankealueen ja sen vaikutusalueella olevaa arkeologista kulttuuriperintöä, sisältäen kiinteät muinaisjäännökset sekä muut kulttuuriperintökohteet, on kuvattu kohdassa "5.3 Arkeologinen kulttuuriperintö". Suunnittelualueelta ei tunneta ennestään muinaismuistolain (295/1963) suojaamia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Hankealuetta lähin tunnettu kiinteä muinaisjäännös on **Vennanmaa** (tunnus muinaisjäännösrekisterissä 241010074) joka sijaitsee itse hankealueesta noin 640 metriä itään, sekä kiinteä muinaisjäännös **Törmäjänkä** (tunnus muinaisjäännösrekisterissä 1000096156), joka sijaitsee hankealueesta noin 2 kilometriä itäkaakkoon. Molemmat on tunnistettu ja mainittu YVA-ohjelmassa, mutta niiden yhteyteen tulisi lisätä niiden tunnukset muinaisjäännösrekisterissä.

Lisäksi noin 2 km päähän hankealueesta jää rakkakuoppakohde **Viitajärvenlehto 1** (tunnus muinaisjäännösrekisterissä 1000001197). Kohde näkyy YVA-ohjelman kartassa sivulla 35, mutta itse kohdetta ei kuitenkaan mainita YVA-ohjelmassa. Juuri ja juuri kartan ulkopuolelle jää lähin valtakunnallisesti arvokas arkeologinen kohde eli VARK-kohde **Sunnarborg** (tunnus muinaisjäännösrekisterissä 241010007, VARK-tunnus 101321), joka sijaitsee noin 3 kilometrin päässä hankealueesta kaakkoon. Ainakin kohteen **Viitajärvenlehto 1** voisi lisätä lähialueen tunnettujen muinaisjäännösten listaan, koska se sijaitsee kutakuinkin yhtä kaukana hankealueesta kuin kohde Törmäjänkä, joka on listassa mainittu. Mahdollisesti myös kohteen **Sunnarborg** lisäämistä listaan voisi harkita sen valtakunnallisen merkittävyyden vuoksi, joskin on epätodennäköistä, että yli 2 km päässä hankealueesta sijaitseviin muinaisjäännöksiin kohdistuisi mainittavia vaikutuksia.

Alueelta ei ole ajantasaista ja voimassa olevaa arkeologista inventointia. Edellinen alueen kattava inventointi on tehty 1990-luvulla, mutta on mahdollista, ettei Sarvenmaalla ole silloinkaan käyty, vaikka muuta ympäristöä korkeampana alueena sillä on arkeologista potentiaalia. Tämän vuoksi Tornionlaakson museo on edellyttänyt arkeologisen inventoinnin tekemistä alueelle ja arkeologinen inventointi mainitaankin osana YVA-ohjelmaa tehtäviä selvityksiä.

Ympäristövaikutusten arviointisuunnitelma

Vaikutusten arviointitapaa ja lähtökohtia on kuvattu jokaisen arvioitavan vaikutuksen osalta erikseen. Maisemaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön kohdistuvien vaikutusten arviointia on esitelty kohdassa 5.2.2. Museo pitää hyvänä, että maiseman nykytilan kuvaukseen ja arvioinnin tueksi käytetään tuoreimpia julkaisuja, selvityksiä ja oppaita. Arviointiohjelman mukaan

Tornionlaakson museon johtaja14.9.2026§ 123/2026

hankkeesta laaditaan tiivis maisemaselvitys, joka sisältää maisema-arkkitehdin maastokäynnin. Maisemavaikutuksia ei ohjelman mukaan ole arvioitu mahdollisiksi merkittäviksi vaikutuksiksi, jolloin maisemavaikutuksia ei ole tarkoitus YVA:ssa arvioida, ellei yhteysviranomainen sitä edellytä.

Tornionlaakson museo huomauttaa, että samaan aikaan nähtävillä olevan Sarvenmaan datakeskusta koskevan asemakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan Sarvenmaan datakeskushankkeessa ennakoidaan ympäristövaikutusten kohdistuvan erityisesti luonto-, maisema- ja elinkeinovaikutuksiin ja että ympäristövaikutusten arvioinnissa tarkastellaan laajasti eri vaikutustyyppisiä, muun muassa maankäyttö, kaavoitus, asutus ja yhdyskuntarakenne, maisema ja kulttuuriympäristö (sisältäen arkeologisen kulttuuriperinnön). Museo toteaa, että YVA:n ja asemakaavan arviointisuunnitelmat ovat ristiriidassa keskenään.

Mikäli maisemavaikutusten arviointi toteutetaan, keskittyy se YVA-ohjelman mukaan datakeskuksen tuotantoalueelle sekä lähiympäristöön noin yhden kilometrin etäisyydelle alueesta. Arviointi on tarkoitus toteuttaa maisema-arkkitehdin asiantuntija-arviona. Tarvittaessa vaikutuksia arvioidaan laajemmalle alueelle noin kolmen kilometrin etäisyydelle, mikäli datakeskuksen voidaan arvioida näkyvän arvokkaille maisema-alueille, kulttuuriympäristöihin tai luontomaisemakohteisiin, tai kun kyseessä on todella laaja avotila ja ympäristöön korkeampi katselupiste. Ohjelmasta ei selkeästi ilmene näkykö datakeskusalue Kemijokivarteen, mutta johtopäätöksenä on kuitenkin esitetty, että maisemavaikutukset ovat vähäiset. Museo muistuttaa, että paikallinen maisemavaikutus on joka tapauksessa merkittävä metsäalueen muuttuessa rakennetuksi ympäristöksi. Lisäksi museo muistuttaa, että hankkeella voi olla kertautuvia maisemallisia yhteisvaikutuksia lähialueen muiden hankkeiden kanssa ja yhteisvaikutukset myös maisemaan ja kulttuuriympäristöön voivat nousta yksittäistä hanketta merkittävämmiksi.

Tornionlaakson museo kiinnittää huomiota arviointikriteereihin suhteessa maisemaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön (YVA-ohjelman Liite 1). Esitetyssä kriteeristössä paikallisesti ja maakunnallisesti merkittävien maisemien ja kulttuuriympäristöjen herkkyys muutoksille on asetettu samaan kategoriaan ja määritelty kohtalaiseksi. Samalla arvioinnin kriteeristössä on tiputettu valtakunnallisten alueiden ja kohteiden herkkyys erittäin suuresta suureksi. Maisemavaikutusten arviointioppaiden mukaan valtakunnallisesti merkittävien maisemien ja kulttuuriympäristöjen herkkyys muutoksille on pääsääntöisesti erittäin suuri ja maakunnallisten kohteiden ja alueiden suuri. Tornionlaakson museon näkemyksen mukaan kriteeristön muutos ei ole perusteltu ja muuttaa arvioinnin tulosta vaikutusten osalta vähäisemmäksi. Kriteeristön osalta tulee noudattaa laadittuja oppaita.

Museo muistuttaa, että maisemaan ja kulttuuriympäristöön kohdistuvien vaikutusten arvioinnin näkökulmasta on erittäin tärkeää tunnistaa arvoalueiden ja kohteiden ominaispiirteet sekä herkkyys. Jotta vaikutuksia rakennettuun ympäristöön sekä maisemaan voidaan kattavasti arvioida, tulee aineistossa riittävällä tavalla käydä ilmi suunnittelualueen läheisyydessä olevan rakennuskannan luonne ja rakentumisajankohta, alueen maisemalliset ominaispiirteet sekä tunnetut kulttuurihistoriallisesti merkittävät alueet ja kohteet.

Tornionlaakson museon johtaja

14.9.2026

§ 123/2026

YVA-ohjelmassa arkeologinen inventointi luetellaan osana hankkeessa vaikutusten arviointia sekä sitä varten tehtävien selvitysten listaa sivulla 8 ja 9. Kohdassa "5.3. *Arkeologinen kulttuuriperintö*" mainitaan, että arkeologinen inventointi on tehty maastokaudella 2026 ja että sen tulokset otetaan huomioon YVA-selvityksessä, jonka liitteeksi tulee myös raportti arkeologisesta inventoinnista. YVA-ohjelmassa huomautetaankin totuudenmukaisesti, että "*Hankkeen vaikutusten merkittävyys alueen arkeologiseen kulttuuriperintöön voidaan arvioida, kun arkeologinen selvitys on valmistunut ja hankesuunnitelma on tarkentunut.*" Yleisellä tasolla ohjelmassa esitetyt, sekä rakennusvaiheessa, että käyttövaiheessa aiheutuvat mahdolliset vaikutukset arkeologiseen kulttuuriperintöön on asianmukaisesti tunnistettu. Arkeologiseen kulttuuriperintöön kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa käytetyt herkkyyskriteerit sekä muutoksen suuruusluokan kriteerit on esitelty Liitteessä 1 ja ne ovat asianmukaiset.

Muita huomioita YVA-ohjelmasta

Ohjelman mukaan hankkeesta arvioidaan vain yhtä toteutusvaihtoehtoa ja sitä verrataan ainoastaan nollavaihtoehtoon eli hankkeen toteuttamatta jättämiseen. Tornionlaakson museon näkemyksen mukaan arviointi jää näiltä osin yksipuoliseksi, koska erilaisia toteutusvaihtoehtoja ei tutkita.

Muinaismuistolain (295/1963) mukaista kajoamislupaa ei ole tunnistettu arviointiohjelmassa osana muita hankkeelta mahdollisesti edellytettäviä lupia (s.12). Koska toistaiseksi ei ole saatavilla ajantasaista tietoa hankealueen mahdollisista kiinteistä muinaisjäänöksistä ja sen myötä mahdollisesta kajoamisluvan tarpeesta, kannattaa se lisätä hankkeen mahdollisesti edellyttämien lupien listaan. Kajoamislupaa haetaan Museovirastosta.

Teija Ylimartimo
rakennustutkija, museon johtajan sijainen

Jakelu

Lupa- ja valvontavirasto
Museovirasto, Kulttuuriympäristön suojelu yksikkö
Keminmaan kunta